

IJTIMOIIY ONG VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI

Eshmatova Sevdo Abdurashitovna

Ijtimoiy himoya Milliy agentligi

Toshkent viloyati boshqarmasi yetakchi mutaxassisi

Annotatsiya. Mazkur mavzuda ijtimoiy ong tushunchasining mohiyati, uning shakllanish jarayoni hamda jamiyat taraqqiyotidagi o'rni sotsiologik jihatdan tahlil qilinadi. Ijtimoiy ongning asosiy shakllari - axloqiy, huquqiy, siyosiy, diniy va ilmiy ongning jamiyat hayotiga ta'siri yoritib beriladi. Shuningdek, ijtimoiy ongning ijtimoiy jarayonlar bilan o'zaro bog'liqligi, uning jamiyat barqarorligi va rivojlanishiga ta'siri masalalari ochib beriladi. Tadqiqot davomida ijtimoiy ong jamiyat ma'naviy taraqqiyotining muhim omili sifatida asoslab beriladi.

Kalit so'zlar. Ijtimoiy ong, jamiyat taraqqiyoti, sotsiologiya, ijtimoiy jarayonlar, ijtimoiy qadriyatlar, ma'naviy hayot, ijtimoiy xulq-atvor, jamoaviy ong, ijtimoiy barqarorlik.

Аннотация. В данной теме рассматривается сущность понятия социального сознания, особенности его формирования и роль в развитии общества с социологической точки зрения. Анализируются основные формы социального сознания, такие как моральное, правовое, политическое, религиозное и научное сознание, а также их влияние на общественную жизнь. Особое внимание уделяется взаимосвязи социального сознания и социальных процессов, их роли в обеспечении социальной стабильности и общественного прогресса. В ходе исследования социальное сознание обосновывается как важный фактор духовного развития общества.

Ключевые слова. Социальное сознание, развитие общества, социология, социальные процессы, социальные ценности, духовная жизнь, социальное поведение, коллективное сознание, социальная стабильность.

Abstract. This topic examines the essence of social consciousness, the process of its formation, and its role in the development of society from a

sociological perspective. The main forms of social consciousness-moral, legal, political, religious, and scientific consciousness-are analyzed in terms of their influence on social life. Particular attention is paid to the interrelation between social consciousness and social processes, as well as their role in ensuring social stability and societal progress. The study substantiates social consciousness as a key factor in the spiritual and social development of society.

Keywords. Social consciousness, social development, sociology, social processes, social values, spiritual life, social behavior, collective consciousness, social stability.

Kirish. Jamiyat taraqqiyoti murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u nafaqat iqtisodiy va siyosiy omillar, balki insonlarning ongli faoliyati, qarashlari va ijtimoiy tafakkuri bilan ham chambarchas bog'liqdir. Shu jihatdan qaraganda, ijtimoiy ong jamiyat hayotining muhim ma'naviy asoslaridan biri hisoblanadi. Ijtimoiy ong jamiyat a'zolarining ijtimoiy borliqni anglash, baholash va unga munosabat bildirish jarayonini ifodalaydi hamda ijtimoiy xulq-atvor va ijtimoiy jarayonlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy jamiyatda globallashuv, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi ijtimoiy ongning mazmuni va shakllarida muhim o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bu esa ijtimoiy ongning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini chuqur o'rganishni taqozo etadi. Ayniqsa, ijtimoiy ongning axloqiy, huquqiy, siyosiy va ilmiy shakllarining jamiyat barqarorligi hamda rivojlanishiga ta'sirini tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur mavzuning o'rganilishi jamiyatda kechayotgan ijtimoiy jarayonlarni anglash, ijtimoiy muammolarga ongli yondashuvni shakllantirish hamda jamiyat taraqqiyotining ma'naviy omillarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism. 1. Ijtimoiy ong tushunchasi va uning sotsiologik mohiyati. Ijtimoiy ong jamiyat a'zolarining ijtimoiy borliqni anglash, tushunish va baholash jarayonini ifodalovchi murakkab ijtimoiy hodisadir. U jamiyatning tarixiy rivoji davomida shakllanib, insonlarning kundalik hayoti, ijtimoiy tajribasi hamda

ijtimoiy munosabatlari asosida rivojlanadi. Sotsiologiya fanida ijtimoiy ong jamiyatning ma'naviy hayotini aks ettiruvchi muhim omil sifatida qaraladi.

Ijtimoiy ong individual ongdan farqli ravishda jamoaviy xarakterga ega bo'lib, ijtimoiy guruhlar, qatlamlar va butun jamiyat miqyosida namoyon bo'ladi. U ijtimoiy munosabatlarning rivojlanishiga ta'sir etib, jamiyat a'zolarining xulq-atvori va faoliyatini yo'naltiradi.

2. Ijtimoiy ongning shakllari va ularning jamiyat hayotidagi o'rni.

Ijtimoiy ong jamiyat hayotining turli sohalarini qamrab oluvchi bir necha shakllarda namoyon bo'ladi:

- **Axloqiy ong** – jamiyatda yaxshilik va yomonlik, adolat va nohaqlik haqidagi qarashlarni shakllantiradi.
- **Huquqiy ong** – qonunlar va huquqiy normalarga bo'lgan munosabatni ifodalaydi hamda huquqiy madaniyatni rivojlantiradi.
- **Siyosiy ong** – siyosiy tizim, hokimiyat va davlat faoliyatiga nisbatan qarashlarni belgilaydi.
- **Diniy ong** – e'tiqod, urf-odat va ma'naviy qadriyatlar orqali jamiyat barqarorligiga ta'sir ko'rsatadi.
- **Ilmiy ong** – ilmiy bilimlar va nazariyalar asosida jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Mazkur shakllar jamiyat hayotida muhim o'rin tutib, ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyotni ta'minlashga xizmat qiladi.

3. Ijtimoiy ong va ijtimoiy jarayonlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik.

Ijtimoiy ong va ijtimoiy jarayonlar bir-biri bilan uzviy bog'liqdir. Ijtimoiy ong jamiyatda kechayotgan modernizatsiya, globallashtirish, urbanizatsiya va migratsiya kabi jarayonlarning yo'nalishini belgilaydi. Shu bilan birga, ushbu jarayonlar ijtimoiy ongning yangilanishiga, zamonaviylashuviga sabab bo'ladi.

Masalan, axborot texnologiyalarining rivojlanishi insonlarning dunyoqarashi va ijtimoiy fikrlash tarzini tubdan o'zgartirib, yangi ijtimoiy ong shakllarini yuzaga keltirmoqda. Bu holat jamiyat taraqqiyotida ijtimoiy ongning faol rolini ko'rsatadi.

4. Ijtimoiy ongning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati. Ijtimoiy ong jamiyat taraqqiyotining muhim harakatlantiruvchi kuchlaridan biri hisoblanadi. U jamiyat a'zolarini ijtimoiy maqsadlarga yo'naltiradi, ijtimoiy qadriyatlarni mustahkamlaydi va jamiyat barqarorligini ta'minlaydi. Yuksak ijtimoiy ongga ega jamiyatda ijtimoiy mas'uliyat, fuqarolik faolligi va ijtimoiy birdamlik yuqori darajada bo'ladi.

Shuningdek, ijtimoiy ong jamiyatda islohotlar va ijtimoiy o'zgarishlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ongli jamiyat taraqqiyot jarayonlarini to'g'ri anglab, ularga moslashish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy ong jamiyat hayotining muhim ma'naviy va ijtimoiy omillaridan biri hisoblanadi. U jamiyat a'zolarining ijtimoiy borliqni anglash, baholash va unga ongli munosabat bildirish jarayonini ifodalaydi hamda jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy ong jamiyatda mavjud ijtimoiy munosabatlar, qadriyatlar va me'yorlarning shakllanishida muhim o'rin tutadi.

Tadqiqot jarayonida ijtimoiy ongning axloqiy, huquqiy, siyosiy, diniy va ilmiy shakllari jamiyat barqarorligi hamda rivojlanishida muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Ushbu shakllar insonlarning ijtimoiy xulq-atvorini yo'naltiradi, ijtimoiy jarayonlarning mazmunini belgilaydi va jamiyat taraqqiyotining barqaror kechishiga xizmat qiladi. Shuningdek, ijtimoiy ong va ijtimoiy jarayonlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik jamiyat rivojlanishining muhim sharti ekanligi asoslandi. Zamonaviy jamiyatda yuz berayotgan globallashuv va axborotlashuv jarayonlari ijtimoiy ongning yanada rivojlanishini taqozo etmoqda. Shu bois, ijtimoiy ongni yuksaltirish jamiyat taraqqiyotini ta'minlashning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. **G'ofurov Z., Qodirov B.** Sotsiologiya. – Toshkent: O'zbekiston, 2018.
2. **To'raqulov X.** Sotsiologiya asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. **Abdullayev O.** Ijtimoiy falsafa. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.

4. **Karimov I.A.** Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. **Smelser N.** Sociology. – New York: McGraw-Hill, 2015.
6. **Giddens A.** Sociology. – Cambridge: Polity Press, 2017.
7. **Durkheim É.** The Division of Labor in Society. – New York: Free Press, 2014.
8. **Weber M.** Economy and Society. – Berkeley: University of California Press, 2013.
9. **Berger P., Luckmann T.** The Social Construction of Reality. – New York: Anchor Books, 2016.